

УДК 070:327.88](470:477)"2014"

DOI <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2025/9/6>

Леся ФЕДОРЕНКО

аспірантка, Національна академія Служби безпеки України, вул. М. Максимовича, 22, м. Київ, Україна, 03066

ORCID: 0009-0007-3082-3939

lesyafedorenko@gmail.com

Бібліографічний опис статті: Федоренко, Л. (2025). Війна наративів: риторика агресора на початку російсько-української війни (на матеріалі російських інформагентств 2014 року). *Folia Philologica*, 9, 41–52, doi: <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2025/9/6>

ВІЙНА НАРАТИВІВ: РИТОРИКА АГРЕСОРА НА ПОЧАТКУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (НА МАТЕРІАЛІ РОСІЙСЬКИХ ІНФОРМАГЕНТСТВ 2014 РОКУ)

Дослідження присвячене використанню російськими медіа наративу як виду зброї в гібридній війні проти України. Мета статті – на матеріалі російських інформаційних агентств ТАСС і «РІА-Новості» проаналізувати лінгвостилістичні особливості риторики ворожих наративів, які супроводжували початок новітньої російсько-української війни у 2014 році. Такий лінгвістичний аналіз дає можливість зрозуміти, яким чином мовні засоби і стилістичні прийоми використовуються наратором для передачі певного ідеологічного повідомлення та формують у свідомості реципієнтів сприйняття й розуміння світу, систему цінностей, переконання. Досліджуючи медіадискурс у контексті початку новітньої російсько-української війни, ми використовували два основні підходи до наративного аналізу: парадигматичний (на основі ідей К. Леві-Стросса) і синтагматичний (за фольклористом В. Проппом). Звернення до робіт російського дослідника не є випадковим, оскільки аналізуючи пропагандистські наративи, які активно в російських медіа супроводжували події під час анексії Криму та захоплення частини Донецької і Луганської областей у 2014 році, простежуємо аналогії з «проппівською» побудовою оповіді. Доведено, що риторика війни наративів окресленого періоду враховує всі можливі лінгвостилістичні особливості для переконання та впливу на різні аудиторії. Здебільшого вона орієнтована на минуле, символізм, образи та міфи. Основними прийомами стали інтерпретація подій, фреймінг, міфологізація, спотворення історичного минулого, створення фейків та симулякрів, дегуманізація, «наліплювання ярликів», бінарний контраст «позитивне-негативне» («свій-чужий»), негативно-оцінна семантика та ціннісно-смыслова оцінка. Аналіз усіх лінгвокогнітивних технологій, технік і прийомів, які в контексті сучасної російсько-української війни використовує РФ за допомогою підконтрольних медіа, допоможе не тільки протистояти агресії ворога, а й запобігти подальшій експансії Росії в інші країни європейського простору.

Ключові слова: наратив, історичний наратив, наративний дискурс, війна наративів, концептуальна картина світу, пропагандистський дискурс, фреймінг, симулякр.

Lesia FEDORENKO

PhD student, National Academy of the Security Service of Ukraine, M. Maksymovycha str., 22, Kyiv, Ukraine, 03066

ORCID: 0009-0007-3082-3939

lesyafedorenko@gmail.com

To cite this article: Fedorenko, L. (2025). Viina naratyviv: rytoryka ahresora na pochatku rosiisko-ukrainskoi viiny (na materialy rosiiskykh informahentstv 2014 roku) [The War of Narratives: the Aggressor's Rhetoric at the Beginning of the Russian-Ukrainian War (based on the Russian News Agencies' materials in 2014)]. *Folia Philologica*, 9, 41–52, doi: <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2025/9/6>

THE WAR OF THE NARRATIVES: THE AGRESSOR'S RHETORIC AT THE BEGINNING OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR (BASED ON THE RUSSIAN NEWS AGENCIES' MATERIALS IN 2014)

This research is devoted to the Russian media use of the narrative as a type of weapon in their hybrid war against Ukraine. The article aims to analyze linguistic and stylistic rhetoric specifics of the enemy narratives that followed the beginning of modern Russian-Ukrainian war in 2014, based on the materials published by Russian news agencies TASS and RIA-News. Such linguistic analysis makes it possible to understand how language and stylistic means are used by the narrator in order to deliver a certain ideological message, and how they shape perception and understanding of the world, value system and beliefs in the minds of the recipients. While studying media discourse in the context of the beginning of modern Russian-Ukrainian war, we have been pursuing two main approaches to the narrative analysis: the paradigmatic approach (based on ideas of K. Levi-Strauss), and syntagmatic approach (based on Russian folklorist V. Propp). Revisiting the works of the Russian explorer is not accidental, whereas while analyzing propagandist narratives in Russian media that actively followed events during the annexation of Crimea and partial occupation of Donetsk and Luhansk regions in 2014, we can trace analogies with "Proppian" narrative structure. It has been proven that the rhetoric of the narratives' war during indicated period considered all possible linguistic and stylistic specifics in order to persuade and affect different audiences. It is mainly focused regarding the past, symbolism, images and myths. The interpretation of events, framing, mythologization, distortion of the historical past, creation of fakes and simulacrum, dehumanization, labeling, the binary contrast "positive-negative" ("friend-or-foe"), negative evaluative semantics and value-meaning assessment have become the main techniques. Analyzing all linguistic and cognitive technologies, techniques and methods that Russian Federation has been exploiting in the context of modern Russian-Ukrainian war via state controlled media not only will help to resist enemy's aggression, but it will also help to avert the further Russian expansion into other European countries.

Key words: narrative, historical narrative, narrative discourse, the war of the narratives, conceptual world picture, propagandist discourse, framing, simulacrum.

Актуальність проблеми. Для створення і нав'язування тій чи іншій аудиторії потрібної концептуальної картини світу пропаганда використовує відповідні наративи, які можуть конструювати бажану реальність. Наратив – це розповідь, здатна формувати сприйняття і ставлення до якоїсь події чи теми, тож пропагандисти часто використовують його для досягнення власних цілей, маніпулюючи суспільною думкою через спотворення фактів і впливаючи на емоції реципієнта. Це не просто історія, а її репрезентація, причому «предмет цієї репрезентації демонструє певний ряд властивостей, а саме – часові і причинні» (Папуша, 2013: 100). Таким чином, наратив є одним з інструментів інформаційних та психологічних операцій, або ж, інакше кажучи, видом зброї в гібридній війні. У контексті сучасної російсько-української війни уміти вчасно реагувати на такі виклики і протистояти їм – життєво важлива необхідність, оскільки йдеться про захист цінностей та ідентичності українського народу, а отже, його існування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наратив уже давно вийшов за межі літературознавчої і культурологічної науки. Він розглядається як категорія міждисциплінарна, і до її досліджень долучаються фахівці з лінгвістики, політології, філософії, соціології, антропології, психології тощо.

Американський соціолог Н. К. Дензін наративом називає історію, яка «пояснює дії суб'єкта для їх виправдовування перед певною аудиторією», а вітчизняний лінгвіст Г. Почепцов вважає, що наратив «несе в собі ідеологію, оскільки він є поглядом на світ з цілком конкретної позиції, звідки впливають поняття ворога / друга» (Почепцов, 2008).

Американська науковиця, авторка теорії міжнاراتивної ідентичності та дослідниця наративних стратегій А. Манн стверджує, що «нاراتиви дають смисли тому, що до цього було набором подій, які іноді були пов'язані, а іноді ні. Вони зводять разом події належним чином і для певних цілей» (Maan, 2015).

Н. Кравченко дискурсивність наративу визначає його «світомоделюючою» функцією, коли наратор вибудовує власну модель подій, а також своєї ролі у їх розвитку. Причому ця модель завжди варіативна, оскільки вона орієнтується на різноманітного слухача і різний контекст (Кравченко, 2014: 138).

І. Папуша поняття наративу визначає як «певний вид дискурсу, в якому фіксують два види подій (референтну і комунікативну) і який представлено засобом певних медій» (Папуша, 2013: 15).

Деякі дослідники (Й. Брокмеєр, Р. Харре) окреслюють наративний дискурс як засіб «вер-

балізованого упорядкування знань, осмислення досвіду, рефлексивного усвідомлення себе самого, розуміння інших людей, речей, явищ» (Степанова, Янь, 2019: 112). Н. Римар вважає, що наративний дискурс будь-який факт наділяє подієм статусом (Римар, 2016: 32).

Л. Компанцева пропонує лінгвістичне вивчення наративного дискурсу як простору інформаційного протистояння задля виявлення маркерів певних подій гібридної війни РФ проти України. Зокрема, контент-аналіз ворожих наративних дискурсів дає змогу «спрогнозувати події в реальному просторі (загострення воєнної ситуації, можливі обстріли, напрями й теми комунікації на міжнародному рівні тощо)», а отже, виробити алгоритми «позиціювання стратегічних наративів нашої Держави в глобальному інформаційному просторі» (Компанцева, 2024: 338).

М. Ожеван протиборство наративних дискурсів вважає «прикметою сучасних “культурних війн”... особливо у випадку, коли одна із культур претендує на винятковість, на владні позиції стосовно іншої, що буцімто є менш вартісною» (Ожеван, 2016).

Мета статті – на матеріалі російських інформаційних агентств ТАСС і «РИА-Новости» проаналізувати лінгвостилістичні особливості риторики та визначити лінгвістичні маркери сугестивного впливу наративів РФ, які супроводжували початок новітньої російсько-української війни у 2014 році.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність наративного дискурсу відображена в доктринальних документах НАТО з питань інформаційних та психологічних операцій. Там *битва наративів* розглядається як «повномасштабна битва в когнітивному вимірі інформаційного середовища» – рівнозначно, як це відбувається у вимірі фізичному традиційної війни. І вона полягає не просто в тому, щоб лише відтіснити, перемогти або отримати перевагу над наративом противника, а щоб повністю його витіснити з інформаційного простору, зробити неактуальним [85].

Якщо розглянути семантику слів *битва* і *війна* у військовому контексті, то, відповідно до Енциклопедії Сучасної України, під основним змістом терміна *війна* розуміємо «сукупність воєнних дій різного масштабу, які ведуться в різних фізичних середовищах (на

землі, на воді, під водою, у повітрі, у космосі) для досягнення політичних і воєнно-стратегічних цілей... Поряд зі збройною боротьбою для досягнення поставлених політичних цілей у війні застосовуються також економічні, дипломатичні, ідеологічні, психологічні, інформаційні, екологічні та інші засоби й відповідні до них форми боротьби (Пилявець, 2005).

Що ж до поняття *битва*, то в Енциклопедії Сучасної України воно відсутнє, натомість там є *бій* (за тлумачним словником української мови слово «битва» – це «бій між ворожими арміями, військовими з'єднаннями») – основна форма воєнних дій тактичного рівня, складова частина операції оперативного об'єднання (Гончарук, 2003).

Отже, користуючись військовим поняттєвим апаратом, констатуємо, що наративне російсько-українське протистояння з 2014 року вже набрало ознак *війни наративів*: організованого конфлікту, що триває понад десятиліття й використовує когнітивну зброю – засоби впливу на когнітивні функції людини та суспільства, має політичні і стратегічні цілі. А окремі наративи чи групи наративів є складовими цієї війни на тактичному рівні, бойовими зіткненнями в інформаційному просторі, а отже, джерелом війни у вимірі фізичному.

А. Манн вперше ввела поняття *збройний наратив*, який «становить серйозну загрозу національній та міжнародній безпеці і співпраці – загрозу, з якою наші розвинені кінетичні можливості та можливості наших країн-партнерів не можуть впоратися самотійно. Коли наративи перетворюються на зброю, вони можуть підірвати безпеку країни, похитнувши віру громадян у демократичні інституції та верховенство права, що спричиняє громадянські заворушення... Ця форма війни повністю зосереджена на впливі. Але це не інформаційна війна; це війна за значення інформації. Інформація складається з фактів – сирих даних. Наративи не інформують про факти, а розповідають їх значення» (Маан, 2018).

Г. Почепцов відводить наративам особливо важливу роль у будь-якій війні, оскільки вони «задають причини військових дій, щоб виправдати їх в очах свого населення та всього світу. Наративна війна дозволяє зробити так, щоб за допомогою твого наративу супротивник дивився на світ» (Почепцов, 2022).

У сучасному світі постправди, коли «обставини, в яких звернення до емоцій і особистих переконань важливіші під час формування громадської думки, ніж об'єктивні факти» (Оксфордський, 2016), агресор намагається факти замінити на штучно сконструйовану реальність, і тоді «на перший план суспільного дискурсу виходять ірраціональність, емоційність, оцінність, експресивність та персуазивність. Внаслідок цього індивідуальна й суспільна свідомість хаотизується, а дискурсивний простір стає полем битви за правду та середовищем поширення брехні, фейків, а також симулякрів» (Снитко, Гречка, 2022: 90). Сучасний російський пропагандистський дискурс феномен постправди використовує як найбільш дієвий інструмент маніпулювання масовою свідомістю. Загальновизнаним фактом є те, що в РФ суто інформаційних незалежних новинних джерел не існує – усі медіа є пропагандистськими рупорами керівництва держави. І основну роль відіграють власне інформаційні агентства, на які ми опираємося в нашому дослідженні.

Г. Яворська зауважує, що проникнення певних ворожих російських наративів в український медіапростір і поширення їх у суспільстві «знижують загальний рівень когнітивної опірності держави та, відповідно, зменшують спроможність стримувати агресора» (Яворська, 2021: 26). З розвитком технологій вдосконалюється медійне середовище, зростає швидкість поширення інформації, удосконалюються і якісні показники, зокрема, за допомогою лексико-семантичних та прагматичних трансформацій. Разом із тим О. Снитко та С. Гречка констатують, що «усі типові наративи та їх варіанти утворюють єдину ідеологічну змістову матрицю, у якій усі складники поєднуються і здійснюють масований вплив на свідомість людей. Тенденції до спрощення та конкретизації, які притаманні масовій свідомості, спричиняють створення певних стереотипів сприйняття необхідної інформації» (Снитко, Гречка, 2022: 98).

Лінгвістичний аналіз наративу дає можливість зрозуміти, яким чином мовні засоби і стилістичні прийоми використовуються наратором для передачі певного ідеологічного повідомлення, а отже, формують у свідомості реципієнтів сприйняття та розуміння світу; як впливає той чи інший наратив на суспільство та його

систему цінностей, на емоції та переконання людей; виявляє упередження та стереотипи; розкриває приховані значення, які не завжди очевидні на перший погляд. Для цього досліджується вибір слів, використання метафор, образів, риторичних фігур, побудова сюжету, послідовність подій, використання часових рамок, введення та розвиток персонажів, що використовує наратор у своїй наративній ідеологічній матриці, адже семантичний і стилістичний ресурс мови дає змогу викликати потрібні емоційно-оцінні реакції в реципієнта.

Виходячи з теорії наративу, дослідники медіадискурсу виділяють два основні підходи до наративного аналізу: парадигматичний і синтагматичний. Перший у своїй основі має ідеї К. Леві-Стросса і спрямований на «вибір стилістичних засобів, що оформляють наратив і прагматичні риси соціального й культурного контексту» (Зражевська, 2022: 56).

Другий підхід базується на роботах російського фольклориста В. Проппа. Вважаємо за доцільне розглянути його напрацювання, оскільки російські ворожі наративи побудовані за принципами, описаними у його праці «Морфологія казки». В. Пропп запропонував системний підхід до аналізу структури оповіді, виявивши, що будь-яка історія (казка) має певну послідовність розвитку сюжету зі своїми сталими і змінними частинами. Сталими є дії персонажів і їх роль: однакова кількість дійових осіб (серед яких обов'язково є герой, антагоніст, оманливий герой, помічник тощо). А їхні функції фактично є набором заборон та їх порушень (Пропп, 1928).

Якщо провести аналогії з пропагандистськими наративами, які активно в російських медіа супроводжували події під час анексії Криму та захоплення частини Донецької і Луганської областей у 2014 році, то можна простежити «проппівську» побудову оповіді: «герої» («ввічливі люди», «ополченці») спільно з «помічниками» («народ Криму», народ Донбасу») протистоять «антагоністам» («київська хунта», «нацисти»), які їх переслідують. І після «перемоги» («референдум в Криму та Л/ДНР») відбувається «повернення героя додому» («включення окремих регіонів України до складу РФ»).

Тож основна функція наративу – структурування і вписування досвіду в уже існуючі,

знайомі та зрозумілі для реципієнта моделі оповіді, які пропонують готові зразки його мисленнєвої поведінки. Разом із тим важливо дослідити, які знаки та знакові системи використовуються для формування сенсів у розповідях, з яких елементів складається наратив і як вони між собою взаємодіють. За Ф. де Соссюром, знаки у лінгвістиці: «1) комбінуються чи упорядковуються у деяку множину, що має сенс (синтагматичні зв'язки); 2) є різними репрезентаціями однієї категорії, взаємовиключають один одного, упорядковуються, наприклад, як бінарна опозиція (парадигматичні зв'язки)» (Кондрико, 2014: 269).

Р. Савчук пропонує досліджувати наративи не лише з погляду сюжету, а й фокусуватися на тому, «яким чином автор конструє і семіотизує навколишній світ або власний досвід у категоріях... наративу» (Савчук, 2019: 126).

Мовна знакова система має велику різноманітність форм – фонemi, морфemi, лексеми, синтаксичні схеми. Усі вони одночасно виконують і кожна свою окрему функцію, і разом загальну комунікативну.

В умовах дискурсивного або наративного повороту «акцентування уваги зі слова й речення перемістилося на текст, дискурс і наратив. Мова як головний об'єкт аналізу поступився місцем риторичі» (Шелковнікова, 2013: 197) – науці про «майстерність уживання мови для передачі інформації, для інтелектуального та емоційного переконання... впливу на аудиторію та реалізацію визначеної мети спілкування... про індивідуальне використання мовних традицій за різних обставин соціально-культурного життя» (Нікітіна, Барилова, Кравченко, 2021: 5).

Риторика війни наративів враховує всі можливі лінгвистичні особливості для переконання та впливу на різні аудиторії. У таких умовах наративи спрямовуються на виправдання війни, дискредитацію противника, мобілізацію підтримки, маніпулювання громадською думкою, руйнування (і побудову) ідентичності тощо. Здебільшого ця риторика орієнтована на минуле, символізм, образи та міфи.

Спродукованими військово-політичним керівництвом РФ і поширюваними російськими медіа базовими наративами, що стали як підґрунтям гібридної війни проти України, так і її виправданням, є *історичні наративи*,

зокрема, про «велику вітчизняну війну», з відповідною риторикою. К. Столлард, зауважує: «...історичні наративи тим і хороші, що вони довговічні, особливо під час економічних труднощів. Звинуватити зовнішніх ворогів, минулі перемоги (або поразки) у справжніх проблемах та поневіряннях – вкрай ефективний метод» (Скотт, 2022). Французький історик Е. Онобль, аналізуючи конфлікт наративів у контексті російсько-української війни, називає це явище «зіткненням пам'яті»: «...після розвалу Радянського Союзу Росія та Україна створили протилежні наративи історії. Неоімперіалістичні – в одному випадку, націоналістичні – в іншому: так виник конфлікт, який сьогодні використовує Москва для виправдання власної агресії» (Онобль). Г. Поцешцов акцентує, що російські медіа активно використовують терміни «нацисти» і подібні до них задля активації у масовій свідомості міфології Другої світової війни та навіть трактування тієї війни як «певного варіанту релігії для сучасної Росії» (Почешцов, 2022).

Загалом наратив РФ про «велику вітчизняну війну» розрахований на три цільові аудиторії: 1) внутрішню – для того, щоб уникнути спільної історичної відповідальності з Німеччиною за початок Другої світової війни і одночасно виправдати величезну кількість репресованих радянською владою власних громадян; 2) пострадянські аудиторії, які належали раніше до соцтабору – для підтримки наративу «російського світу» («русского мира») і важливості об'єднання – економічного, політичного та військового – з РФ; 3) «колективний Захід» (Європа та США) – щоб викликати почуття вини або боргу перед Радянським Союзом і його правонаступницею Росією за перемогу над фашизмом (Рентген, 2023).

У юридичній площині для підсилення впливу цього наративу, зокрема, на внутрішню аудиторію, разом із початком агресивних дій щодо анексії Криму й захоплення частини території Донецької та Луганської областей парламент РФ у 2014 році приймає закон, який передбачає кримінальну відповідальність за «навмисне поширення дезінформації про діяльність Радянського Союзу в роки Другої світової війни» (2014.04.28, 15:30, ТАСС), а перед повномасштабним вторгненням, у 2021 році, вносить зміни до Кодексу про адміністративні

правопорушення у статті «Зловживання свободою масової інформації», де посилює відповідальність за поширення в медіа інформації, що «заперечує факти, встановлені вироком Міжнародного трибуналу і покарання основних воєнних злочинців європейських країн, або схвалює злочини, встановлені вказаним вироком, виявляє нешанобливе ставлення до інформації про дні воїнської слави та пам'ятних дат» (2021.03.31, Совет Федерации).

У площині лінгвістичній для підсилення наративу про «велику вітчизняну війну» російські медіа використовують широкий інструментарій сугестивного впливу, за допомогою якого формується ментальна структура, особливий мовний код, який нав'язує реципієнту потрібне наратору усвідомлення реальності. Метафори роблять образи більш впізнаваними і зрозумілими для аудиторії, евфемізми дають змогу пом'якшити негативну оцінку власних дій, повтори створюють додатковий зміст мовних одиниць, а ще – конотації посилення, нагнітання, залякування, тощо. І таке маніпулювання вже виходить на інший рівень – ціннісний, одним із завдань якого є формування «образу ворога» з українців та України загалом.

Оскільки люди часто реагують не стільки на факти, які відбуваються, як на смисли, що надаються тій чи іншій події, то пропагандисти у своїх текстах часто застосовують *рефреймінг* – модель нейролінгвістичного програмування, що дає змогу інтерпретувати ситуацію, змінюючи її сенс на основі певного досвіду. Зокрема, вживаються особливі слова-стимули, які мають викликати асоціативну реакцію. Ці слова є базовими у формуванні поняття як мисленнєвого конструкту, що разом із контекстом за допомогою лексикосемантичних категорій формує риторику наративу. Здебільшого вони представлені бінарною опозицією «свій-чужий», коли українців називають «*нацистами*» і «*фашистами*», а російських найманців та сепаратистів – «*ополченцями*» й «*добровольцями*». Тобто лексичні одиниці характеризують нинішню ситуацію, а їх контекст звертається до інституційної пам'яті й активізує «код», який повинен власну агресію виправдати «благими» намірами – знищенням «фашистів». Такі лінгвістичні маніпуляції є намаганням вибудувати логічний ряд для успішного просування в середовище всіх трьох цільових аудиторій наративу про те, що

«нинішня українська держава – штучна, керована нацистами», «української ідентичності не існує», «Україна повинна бути денацифікована і роззброєна, мова і культура – знищені», бо «Україна – частина слов'янського світу, а отже, частина Росії» (Fautré, 2022).

Наприклад, 18 березня 2014 року ТАСС цитує президента РФ Владимира Путіна, який, виправдовуючи анексію Криму, намагається нав'язати наратив про «захист прав і життів російськомовних жителів Криму й Севастополя» і при цьому використовує словосполучення «*каральні операції*», широко відоме за різними публікаціями та художніми творами про Другу світову війну: «...тим, хто *опирався путчу*, почали погрожувати *каральними операціями і репресіями*. І першим на черзі був, звичайно, Крим, російськомовний Крим. У зв'язку з цим жителі Криму й Севастополя звернулися до Росії з проханням *захистити* їхні права, життя, не допустити того, що відбувалося в Києві і зараз відбувається в Донецьку, Харкові. Ми не могли не *відгукнутися* на це прохання, не могли *залишити* жителів Криму в біді, інакше б це було *зрадою*» (2014.03.18, 14:18, ТАСС). Слово «каральний» має відверто негативне забарвлення, оскільки асоціюється з покаранням, примусом, насильством, жорстким придушенням опору. Саме цей прикметник радянська пропаганда найчастіше поєднувала з діями німецьких військ під час Другої світової війни: «*каральні загони*», «*каральні операції*», «*каральні акції*» (зрештою, як і іменник «*каратели*» як синонім до слів «*нацисти*» й «*фашисти*»). Тож використання такого словосполучення стосовно української влади мало на меті не просто дискредитувати її, а й повністю дегуманізувати та демонізувати перед усіма цільовими аудиторіями. Крім того, вказане звернення Путін підсилює іншими лексемами, які мають негативний історичний контекст: «*репресії*», «*путч*». Натомість власні дії описує, використовуючи дієслова з позитивною конотацією – «*захистити*», «*відгукнутися на прохання*», «*не залишити в біді*», «*не зрадити*». В інших повідомленнях ТАСС називає «*головним карателем Донбасу*» новопризначеного міністра оборони України Степана Полторака (2014.10.16, 22:57, ТАСС), а військових, котрі стали депутатами Верховної Ради, – «*пользо-*

вими командирами каральних батальйонів» (2014.10.30, 17:02, ТАСС), знецінюючи українські державні інституції та піддаючи сумніву їх легітимність. А щодо України загалом, то її намагаються, проводячи історичні паралелі, порівняти з фашистською Німеччиною, стверджуючи в публікаціях, що їй «уготована роль дивізії СС *«Мертва голова»*, тоді як створена *хунтою* Нацгвардія – аналог *галіційських зондеркоманд*, створених для знищення місцевого населення. Тож сьогодні *бандерівці* кричать *«Героям слава!»* так само, як нацисти Німеччини кричали *«Хайль Гітлер!»*, а вчора в Конгресі США сенатори аплодували президенту України приблизно так само, як свого часу поплескуванням по плечу фашисти схвалювали каральні наміри Романа Шухевича» (2014.09.19, 13:25, РІА-Новости).

Інформаційно супроводжуючи початок новітньої гібридної війни проти України і для цього використовуючи бінарний контраст «позитивне-негативне» («свій-чужий»), російські інформ агентства, звертаючись до лексики дискурсу Другої світової війни, бойовиків незаконних збройних формувань та проксі-угруповань РФ іменують *«добровольцями»*, *«ополченцями»*, *«народним ополченням»* для створення іміджу, який мав викликати позитивні асоціації, вмонтовані в колективній історичній пам'яті: *«ополченці отримали підкріплення з міста Красний Лиман. Добровольці – навіть беззбройні – продовжують перебувати на стратегічній пункті»* (2014.04.24, 16:17, ТАСС).

І для закріплення наративу – впізнавані символи й образи, перенесені в нову реальність, що стали симулякрами: *«...проведення референдуму про статус Донбасу, яке заплановано на 11 травня, стане справжнім подвигом народу»*, *«це прапор над рейхстагом, це своєрідний символ перемоги»* (2014.05.08, 21:55, РІА-Новости).

Ще одне поняття з різко негативною конотацією, яке перейшло у спадок від радянської пропаганди і з початку російсько-української війни активно використовують російські медіа, – іспанське слово *«хунта»*. У часи СРСР комуністичні ідеологи його трактували як військові угруповання в деяких капіталістичних державах, які встановили близький до фашистського режим військової диктатури. Тож паралельно з лексемами-вербалізаторами

дискурсу Другої світової війни активно вживалися *«хунта»*, *«режим»*, часто з використанням відносного прикметника *«київський»* для утворення симулякрів *«київська хунта»* і *«київський режим»*. Ці слова є частиною ідеологічної матриці наративу про *«насильницьке захоплення влади в Україні»*. Їх особливо активно поширювало російське медіа *«РІА-Новости»*. У публікаціях інформ агентства для підсилення цього наративу застосовували прийом *«наліплювання ярликів»*, що не тільки дає назву, а й передає додаткові негативні якості референта: учасників Революції гідності описували суто *«озброєними радикалами»*, які брали участь в сутичках з *«органами правопорядку»* (мається на увазі колишній розформований спецпідрозділ міліції в системі МВС України *«Беркут»*. – Авт.), а також *«екстремістами»* та *«найманцями»*. А підрозділи Нацгвардії, котрі разом зі Збройними Силами України під час Антитерористичної операції визволяли українські території, називали *«воєнізованими угрупованнями»*, *«бойовиками»*. Для більшої ефективності у 2014 році під кожною публікацією інформ агентства стосовно подій в Україні була прикріплена коротка фонові інформація (background) із підзаголовком *«Як на Україні змінилася влада»*, що вміщувала згаданий лексичний набір суттєвого впливу.

Для знецінення українських державних інституцій в публікаціях *«РІА-Новости»* і *«ТАСС»* часто використовувався зворот *«так званий»*. Він переважно вживається для вказівки на те, що слово, вираз, термін тощо за своїм значенням не відповідає предмету чи явищу. Залежно від контексту може бути вираженням сумніву чи іронії, містити в собі семантику нелегітимності – *«так звана влада вперто продовжує війну з народом власної країни»*, *«бійці так званої національної гвардії вбили мирного жителя»*.

А от для нейтралізації негативного враження від злочинних дій контрольованих Кремлем проксі-угруповань російські медіа вживають евфемізми як *«технологію пом'якшення негативного / травматичного смислу реальної події, за допомогою якого досягається фальсифікація істинного смислу цієї події. Відомо, що у всіх пропагандистських схемах евфемізм посідає одне з ключових місць»* (Шевченко, 2014: 253). Таким чином бойовики і сепаратисти, які захопили Слов'янськ і вели бої з українськими

Силами оборони, в інтерпретації російських інформантів були *«прихильниками федералізації, які утримували місто»*, а збройний контроль і нагляд за проведенням незаконного референдуму – всього лише *«забезпеченням безпеки силами народного ополчення»*, силове захоплення Донецької обласної державної адміністрації ці медіа називали *«взяттям під контроль»*.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У 2014 році російські інформанти разом з іншими засобами масової комунікації сформували фрейм (смыслову рамку) початку російсько-української війни, яку називали *«українською кризою»*, *«геополітичною лінією Заходу»*, *«злочинною операцією з силового примусу»*, *«війною з народом власної країни»*, *«геноцидом російського населення»*, *«громадянською війною»*, *«наступом на російську мову»*, *«глибокою кризою національної ідентичності»*, *«євразійським розколом»*. А для створення позитивного образу Росії як миротворця використовували міфи й симулякри *«Новоросія»* та *«російсько-українська цивілізація»*, що мало на меті закріпити у свідомості реципієнтів невідворотність повернення України під контроль Кремля, комунікативні

стратегії якого «стали будуватися на навмисній маніпуляції суспільною свідомістю цільової аудиторії впливу шляхом емоційно-оцінної деформації дійсності та спотворення істини» (Образ, 2024: 167).

Інтерпретація подій, формування фреймів, міфологізація, спотворення історичного минулого, створення фейків та симулякрів, дегуманізація «наліплювання ярликів», негативно-оцінна семантика та ціннісно-смысловая оцінка – ці прийоми стали впливовою зброєю, яку використовували ТАСС, «РИА-Новости» та інші інформанти РФ, що стали інформаційним підрозділом агресора в гібридній російсько-українській війні. Роль цих медіа важко переоцінити, оскільки вони у 2013–2014 роках заклали інформаційне підґрунтя для повномасштабного збройного вторгнення РФ в Україну. Всебічний і детальний аналіз усіх лінгвокогнітивних технологій, технік та прийомів, які використовує Кремль за допомогою підконтрольних медіа, допоможе не тільки відбивати інформаційну та психологічну агресію ворога в умовах нинішньої війни проти нашої держави, а й запобігти подальшій експансії Росії в інші країни європейського простору. У цьому і вбачаємо перспективу подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аналітика наративного дискурсу : навчально-методичний посібник / упорядники Кеба О. В., Семелюк Р. М. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2018. 200 с.
2. Зражевська Н. Оповідні стратегії сучасного медіатексту. *Соціальні комунікації: теорія і практика – Social Communications: Theory and Practice*. 2022. № 14 (1). С. 53–70. <https://doi.org/10.51423/2524-0471-2022-14-1-10> (дата звернення 05.03.2025).
3. Компанцева Л. Ф. «Битва наративів» як маркер гібридної війни (контент-аналіз інформаційного простору Харківщини). *Записки з українського мовознавства*. 2024. Вип. 31. С. 329–340.
4. Кондрико А. А. Наративна семіотика в системі методів дослідження медіатексту / дискурсу. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2014. Т. 54. С. 268–271.
5. Кравченко Н. К. Наратив як дискурс: категорії, функції, методи дослідження в ракурсі сучасного дискурс-аналізу. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2014. № 4. С. 134–139.
6. Нікітіна А. В., Барилова Г. К., Кравченко М. В. Риторика : навч. посіб. Старобільськ, 2021. 99 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2FMB_Pravo/ritorika2021.pdf (дата звернення 02.03.2025).
7. «Образ ворога» у війнах та воєнно-політичних конфліктах (XX–XXI ст.) / Холох О. І., Топальський В. Л., Скрябін О. Л., Мараєв В. Р. та ін. ; за заг. ред. Мороза В. М. Київ : Центр учбової літератури, 2024. 257 с.
8. Ожеван М. А. Глобальна війна стратегічних наративів: виклики та ризики для України. *Стратегічні пріоритети. Серія: Політика*. 2016. № 4. С. 30–40.
9. Оксфордський словник назвав «постправду» словом року. *BBC*. 16.11.2016. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/11/161116_word_of_the_year_sm (дата звернення 03.03.2025).
10. Оноблє Е. Зіткнення пам'яті і конфлікт наративів. *Контур*. URL: <https://kontur.media/aunoble/> (дата звернення 05.03.2025).
11. Папуша І. *Modus ponens*. Нариси з наратології. Тернопіль : Крок, 2013. 259 с.
12. Почепцов Г. Наратив як інструментарій: від літературознавства до боротьби з тероризмом. *Політичний менеджмент*. 2008. № 4. С. 3–11.

13. Почепцов Г. Не читайте чужих наративів. *Детектор media*. 20.10.2022. URL: <https://detector.media/infospace/article/203940/2022-10-20-ne-chytayte-chuzhykh-naryatyviv/> (дата звернення 05.03.2025).
14. Рентген наративів: велика вітчизняна війна. *Propastop*. 21.08.2023. URL: <https://www.propastop.org/ru/2023/08/21/%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B3%D0%B5%D0%BD-%D0%BD%D0%B0%D1%80%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%B2-%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%8F-%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2/> (дата звернення 05.03.2025).
15. Римар Н. Ю. Наративні стратегії художньої прози Ніни Бічуї : дис. ... канд. філол. наук. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2016. 230 с.
16. Савчук Р. І. Семіозис авторських наративних технік і тактик у французькому художньому текстотворенні XIX ст. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2019. № 38, Т. 2. С. 126–128.
17. Скотт Л. Як автократи маніпулюють історією, щоби втриматися у владі. *Coda*. 28.07.2022. URL: <https://www.codastory.com/ru/autocrats-history-2/> (дата звернення 02.03.2025).
18. Снитко О., Гречка С. Битва наративів у сучасному медіапросторі України. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2022. № 44. С. 86–117. <https://doi.org/10.17721/APULTR.2022.44.86-117>.
19. Степанова Л., Янь Ю. Наративно-дискурсивний підхід в аспекті мистецької педагогіки. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Вип. 3 (128). Одеса, 2019. С. 110–116.
20. Шевченко О. Особливості пропагандистського дискурсу РФ в період переходу до неототалітарних політичних практик. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2014. № 6 (74). 302 с.
21. Шелковнікова З. Б. Наративний поворот в лінгвістиці. *Лінгвістика XXI століття*. 2013. С. 195–200.
22. Яворська Г. М. Динаміка наративів (до проблеми когнітивної опірності медійного простору). *Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця*: монографія. Київ : Національна академія СБ України, 2021. С. 26–37.
23. Fautré W. Conflicting values and conflicting narratives: the case of Russia's war on Ukraine. *Diplomat magazine*. 08.08.2022. URL: <https://diplomatmagazine.eu/2022/08/08/conflicting-values-and-conflicting-narratives-the-case-of-russias-war-on-ukraine/> (дата звернення 02.03.2025).
24. Maan A. Narrative Approach to Interethnic Conflicts: Narrative Templates as Cultural Limiters to Narrative Transformations. *Conflict and Narrative: Explorations in Theory and Practice*, 2015. Vol. 2 (1), P. 78–89.
25. Maan A. Narrative warfare. *Real Clear Defence*. URL: https://www.realcleardefense.com/articles/2018/02/27/narrative_warfare_113118.html (дата звернення 04.03.2025).

ДЖЕРЕЛА:

1. Америка: агония и алгоритм конца. *РИА-Новости*, 19.09.2014. URL: <https://ria.ru/20140919/1024757691.html> (дата звернення 06.03.2025).
2. Бойцы народного ополчения Славянска передислоцировались в центр города. *ТАСС*. 24.04.2014. URL: <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1144961> (дата звернення 05.03.2025).
3. В ДНР назвали подписание закона об особом статусе Донбасса положительным шагом. *ТАСС*. 16.10.2014. URL: <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1513788> (дата звернення 04.03.2025).
4. Гончарук М. Г. Бій. Енциклопедія Сучасної України / редкол. Дзюба І. М., Жуковський А. І., Железняк М. Г. та ін. НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. URL: <https://esu.com.ua/article-39889> (дата звернення 05.03.2025).
5. Закон об уголовной ответственности за реабилитацию нацизма. Досьє. *ТАСС*. 28.04.2014. URL: <https://tass.ru/info/1152908> (дата звернення 04.03.2025).
6. МИД: Россия призывает Киев отказаться от конфронтационной политики, раскалывающей общество. *ТАСС*. 16.10.2014. URL: <https://tass.ru/politika/1543858> (дата звернення 04.03.2025).
7. Основные заявления Владимира Путина по обращению Крыма о вступлении в РФ. *ТАСС*. 18.03.2014. URL: <https://tass.ru/politika/1055768> (дата звернення 06.03.2025).
8. Пилявець Р. І. Війна Енциклопедія Сучасної України / редкол. Дзюба І. М., Жуковський А. І., Железняк М. Г. та ін. НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. URL: <https://esu.com.ua/article-34448> (дата звернення 05.03.2025).
9. Пропп В. Морфология сказки. Ленинград : ACADEMIA, 1928. 152 с. URL: https://imwerden.de/pdf/propp_morfologiya_skazki_academia_1928_text.pdf (дата звернення 04.03.2025).

10. Референдум крайне важен для Донбасса, заявил донецкий активист. *РИА-Новости*, 08.05.2014. URL: <https://ria.ru/20140508/1007050795.html> (дата звернення 07.03.2025).

11. Устанавливается административная ответственность за публичное распространение заведомо ложных сведений о деятельности СССР в годы Второй мировой войны. *Совет Федерации*. 31.03.2021. URL: <http://council.gov.ru/events/news/125381/> (дата звернення 05.03.2025).

12. Commander's Handbook for Strategic Communication and Communication Strategy. Ver. 3.0. US Joint Forces Command Joint Warfighting Center, 2010. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA525371.pdf> (дата звернення 04.03.2025).

REFERENCES:

1. Keba, O., & Semeliuk, R. (2018). Analitika naratyvnoho dyskursu [Narrative discourse analytics]. Kamianets-Podilskyi: Aksioma [in Ukrainian].

2. Zrazhevska, N. (2022). Opovidni stratehii suchasnoho mediatekstu [Narrative strategies of modern media text]. *Sotsialni komunikatsii: teoriia i praktyka / Social Communications: Theory and Practice*, 14 (1), 53–70. Retrieved from: <https://doi.org/10.51423/2524-0471-2022-14-1-10> [in Ukrainian].

3. Kompantseva, L.F. (2024). “Bytva naratyviv” yak marker hibrydnoi viiny (kontent-analiz informatsiinoho prostoru Kharkivshchyny) [“Battle of narratives” as a marker of hybrid war (content analysis of the information space of the Kharkiv region)]. *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva – Notes on Ukrainian Linguistics*, 31, 329–340 [in Ukrainian].

4. Kondryko, A. (2014). Naratyvna semiotyka v systemi metodiv doslidzhennia mediatekstu/dyskursu [Narrative semiotics in the system of methods for researching media text/discourse]. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky – Scientific notes of the Institute of Journalism*, 54, 268–271 [in Ukrainian].

5. Kravchenko, N. (2014). Naratyv yak dyskurs: kateorii, funktsii, metody doslidzhennia v rakursi suchasnoho dyskursu-analizu [Narrative as discourse: categories, functions, research methods from the perspective of modern discourse analysis]. *Odeskyi linhvistychnyi visnyk – Odessa Linguistic Bulletin*, 4, 134–139 [in Ukrainian].

6. Nikitina, A., Barylova, H., Kravchenko, M. (2021). Rytoryka [Rhetoric]. Starobilsk [in Ukrainian].

7. Kholokh, O., Topalskyi, V., Skriabin, O., Maraiev, V. (2024). “Obraz voroha” u viinakh ta voienno-politychnykh konfliktakh (XX–XXI st.) [“Image of the enemy” in wars and military-political conflicts (XX–XXI centuries)]. Kyiv: Tsentru uchbovoi literatury [in Ukrainian].

8. Ozhevan, M. (2016). Hlobalna viina stratehichnykh naratyviv: vyklyky ta ryzyky dlia Ukrainy [The Global War of Strategic Narratives: Challenges and Risks for Ukraine]. *Stratehichni priorytety. Serii: Polityka – Strategic Priorities. Series: Politics*, 4, 30–40 [in Ukrainian].

9. Oksfordskyi slovnyk nazvav “postpravdu” slovom roku [Oxford Dictionary names ‘post-truth’ word of the year] (2016). *BBC*. Retrieved from: https://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/11/161116_word_of_the_year_sm [in Ukrainian].

10. Onobl, E. Zitknennia pamiaty i konflikt naratyviv [The clash of memory and the conflict of narratives]. *Kontur*. Retrieved from: <https://kontur.media/aunoble/> [in Ukrainian].

11. Papusha, I. (2013). Modus ponens. Narisy z naratolohii [Modus ponens. Essays on narratology]. Ternopil: Krok [in Ukrainian].

12. Pocheptsov, H. (2008). Naratyv yak instrumentarii: vid literaturoznavstva do borotby z teroryzmozom [Narrative as a toolkit: from literary studies to the fight against terrorism]. *Politychnyi menedzhment – Political management*, 4, 3–11 [in Ukrainian].

13. Pocheptsov, H. (2022). Ne chytajte chuzhykh naratyviv [Don't read other people's narratives]. *Detektor media*. Retrieved from: <https://detector.media/infospace/article/203940/2022-10-20-ne-chytajte-chuzhykh-naratyviv/> [in Ukrainian].

14. Renthen naratyviv: velyka vitchyzniana viina [X-ray of narratives: the Great Patriotic War] (2023). *Propastop*. Retrieved from: <https://www.propastop.org/ru/2023/08/21/%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B3%D0%B5%D0%BD-%D0%BD%D0%B0%D1%80%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%B2-%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%8F-%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2/> [in Russian].

15. Rymar, N. (2016). Naratyvni stratehii khudozhnoi prozy Niny Bichui [Narrative strategies of Nina Bichua's fiction]. Pereiaslav-Khmelnitskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody – Pereiaslav-Khmelnitskyi State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda [in Ukrainian].

16. Savchuk, R. (2019). Semiozys avtorskykh naratyvnykh tekhnik i taktik u frantsuzkomu khudozhnomu tekstotvorenni XIX st. [Semiosis of authorial narrative techniques and tactics in French literary texts of the 19th century.]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philology*, 38 (2), 126–128 [in Ukrainian].

17. Skott, L. (2022). Yak avtokraty manipuliuiut istoriiei, shehoby vtrymatysia u vladi [How autocrats manipulate history to stay in power]. *Coda*. Retrieved from: <https://www.codastory.com/ru/autocrats-history-2/> [in Russian].
18. Snytko, O., Hrechka, S. (2022). Bytva naratyviv u suchasnomu mediaprostori Ukrainy [The battle of narratives in the modern media space of Ukraine]. *Aktualni problemy ukrainskoi linhvistyky: teoriia i praktyka – Current problems of Ukrainian linguistics: theory and practice*, 44, 86–117. Retrieved from: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2022.44.86-117> [in Ukrainian].
19. Stepanova, L., Yan, Yu. (2019). Naratyvno-dyskursyvnyi pidkhid v aspekti mystetskoi pedahohiky [Narrative-discursive approach in the aspect of artistic pedagogy]. *Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K.D. Ushynskoho – Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky*, 3 (128), 110–116 [in Ukrainian].
20. Shevchenko, O. (2014). Osoblyvosti propahandystskoho dyskursu RF v period perekhodu do neototalitarnykh politychnykh praktyk [Peculiarities of the Russian Federation's propaganda discourse during the transition to neo-totalitarian political practices]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy – Scientific notes of the I.F. Kuras Institute of Political and Ethno-National Studies of the NAS of Ukraine*, 6 (74) [in Ukrainian].
21. Shelkovernikova, Z. (2013). Naratyvnyi povorot v linhvistytsi [The narrative turn in linguistics]. *Linhvistyka XXI stolittia – Linguistics of the 21st century*. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/linds_2013_2013_24 [in Ukrainian].
22. Yavorska, H. (2021). Dynamika naratyviv (do problemy kohnityvnoi opirnosti mediinoho prostoru) [Dynamics of narratives (to the problem of cognitive resistance of media space)]. *Stratehichni komunikatsii v umovakh hibrydnoi viiny: pohliad vid volontera do naukovtsia – Strategic Communications in Hybrid Warfare: A View from a Volunteer to a Scientist* (pp. 26–37). Kyiv: Natsionalna akademiia SB Ukrainy [in Ukrainian].
23. Fautré, W. (2022). Conflicting values and conflicting narratives: the case of Russia's war on Ukraine. *Diplomat magazine*. Retrieved from: <https://diplomatmagazine.eu/2022/08/08/conflicting-values-and-conflicting-narratives-the-case-of-russias-war-on-ukraine/> [in English].
24. Maan, A. (2015). Narrative Approach to Interethnic Conflicts: Narrative Templates as Cultural Limiters to Narrative Transformations. *Conflict and Narrative: Explorations in Theory and Practice*. Retrieved from: https://www.ajitkaurmaan.com/uploads/2/6/7/9/26794704/calls_to_terrorism_and_other_weak_narratives.pdf [in English].
25. Maan, A. Narrative warfare. *Real Clear Defence*. Retrieved from: https://www.realcleardefense.com/articles/2018/02/27/narrative_warfare_113118.html [in English].

SOURCES:

1. Amerika: agoniya i algoritm kontsa [America: Agony and the Algorithm of the End] (2014). *RIA-Novosti*. Retrieved from: <https://ria.ru/20140919/1024757691.html> [in Russian].
2. Boitsi narodnogo opolcheniya Slavyanska peredislotsirovalis v tsentr goroda [Slavyansk People's Militia Fighters Relocated to the City Center] (2014). *TASS*. Retrieved from: <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1144961> [in Russian].
3. V DNR nazvali podpisanie zakona ob osobom statuse Donbassa polozhitelnim shagom [The DPR called the signing of the law on the special status of Donbass a positive step] (2014). *TASS*. Retrieved from: <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1513788> [in Russian].
4. Honcharuk, M. (2003). Bii [Fight]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy – Encyclopedia of Modern Ukraine*. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. Retrieved from: <https://esu.com.ua/article-39889> [in Ukrainian].
5. Zakon ob ugovovnoi otvetstvennosti za reabilitatsiyu natsizma. Dosie [Law on criminal liability for the rehabilitation of Nazism. Dossier] (2014). *TASS*. Retrieved from: <https://tass.ru/info/1152908> [in Russian].
6. MID: Rossiya prizivaet Kiev otkazatsya ot konfrontatsionnoi politiki, raskalivayushchei obshchestvo [MFA: Russia calls on Kyiv to abandon confrontational policies that divide society] (2014). *TASS*. Retrieved from: <https://tass.ru/politika/1543858> [in Russian].
7. Osnovnie zayavleniya Vladimira Putina po obrashcheniyu Krimea o vstuplenii v RF [Vladimir Putin's main statements on Crimea's request to join the Russian Federation]. (2014). *TASS*. Retrieved from: <https://tass.ru/politika/1055768> [in Russian].
8. Pyliavets, R. (2005). Viina [War]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy – Encyclopedia of Modern Ukraine*. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. Retrieved from: <https://esu.com.ua/article-34448> [in Ukrainian].
9. Propp, V. (1928). Morfologiya skazki [Morphology of the fairy tale]. Leningrad: ACADEMIA. Retrieved from: https://imwerden.de/pdf/propp_morfologiya_skazki_academia_1928_text.pdf [in Russian].
10. Referendum kraine vazhen dlya Donbassa, zayavil donetskii aktivist [Referendum is extremely important for Donbass, says Donetsk activist] (2014). *RIA-Novosti*. Retrieved from: <https://ria.ru/20140508/1007050795.html> [in Russian].

11. Ustanavlivaetsya administrativnaya otvetstvennos za publichnoe rasprostranenie zavedomo lozhnikh svedenii o deyatelnosti SSSR v god Vtoroi mirovoi voini [Administrative liability is established for the public dissemination of knowingly false information about the activities of the USSR during the Second World War] (2021). Sovet Federatsii. Retrieved from: <http://council.gov.ru/events/news/125381/> [in Russian].

12. Commander's Handbook for Strategic Communication and Communication Strategy. (2010). *US Joint Forces Command, Joint Warfighting Center*. Retrieved from: <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA525371.pdf> [in English].

Стаття надійшла: 12.04.2025

Стаття прийнята: 29.05.2025

Опубліковано: 03.07.2025